

Na tirkizno-plavom Dunavu: nova vlada Austrijske pučke stranke i Slobodarske stranke Austrije

Višeslav Raos

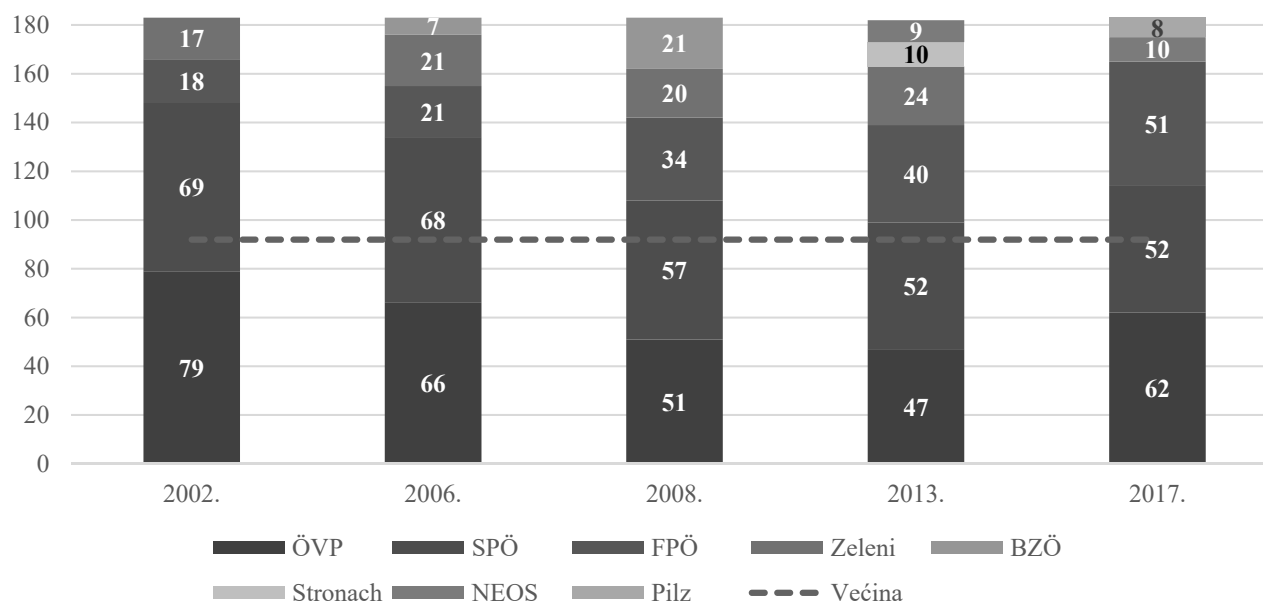
**Izbori za donji dom austrijskog
parlamenta donijeli su očekivanu,
no ipak turbulentnu promjenu u
zemlju članicu Europske unije koja
predstavlja gospodarski motor
Srednje, Istočne i Jugoistočne
Europe**

Izbori za donji dom austrijskog parlamenta, Nacionalno vijeće (*Nationalrat*), održani u listopadu, donijeli su očekivanu, no ipak turbulentnu promjenu u zemlju članicu Europske unije koja predstavlja gospodarski motor Srednje, Istočne i Jugoistočne Europe. U ovom kratkom radu pružit ćemo osvrt na ishod izbora u kontekstu promjene stranačkog sustava u Austriji, ideološkog i komunikacijskog redizajna Austrijske pučke stranke te uspona njenog novog mladog čelnika Sebastiana Kurza. Ove promjene prate stanovite šire trendove u Europskoj uniji.

Promjena austrijskog stranačkog sustava

Austrijski stranački sustav je dugi niz godina obilježavala dominacija dviju velikih, narodnih stranaka (*Volksparteien*) – Socijaldemokratske stranke Austrije (SPÖ) te Austrijske pučke stranke (ÖVP). Zajednički udio glasova za ove dvije stranke znao se penjati i na gotovo 90 posto ukupnih glasova (Plasser i Ulram, 2006: 352). Stranački sustav je desetljećima funkcionirao kao dvoipolstranački, da bi se 1990-ih godina počeo kretati u smjeru umjerenog pluralizma s usponom Zelenih (Pelinka, 2004: 536).¹ Naznake kraja dominacije dviju glavnih stranaka i velike koalicije kao dominantnog obrasca pretakanja naravi stranačkog natjecanja u modus operandi izvršne vlasti, moglo se prepoznati još na prethodnim izborima, 2013. godine (usp. Kritzinger i Zeglovits, 2013). Uvriježenu konstelaciju stranačkog natjecanja istinski je počeo narušavati uspon euroskeptične, antiimigrantske Slobodarske stranke Austrije (FPÖ), a prijelomna točka u promjeni stranačkog sustava bili su predsjednički

Višeslav Raos, docent na Odsjeku za komparativnu politiku Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu. E-pošta: viseslav.raos@fpzg.hr.

Grafikon 1. Rezultati izbora za donji dom austrijskog parlamenta, 2002.-2017, prema osvojenim mandatima

Izvor: autor prema BM.I, 2017a.

izbori 2016. godine, na kojima su u prvom krugu otpali kandidati dviju glavnih stranaka, a u završnicu su ušli bivši šef Zelenih Alexander Van der Bellen te predsjednik *Nationalrata*, Norbert Hofer iz redova FPÖ-a. Budući da je Hofer uspješno na Ustavnom sudu osporio valjanost dijela glasačkih listića koji su pristigli poštom,² drugi krug izbora je ponovljen, na kojemu je ipak naposljetku (ponovno) pobijedio Van der Bellen.³

Kako pokazuje *Grafikon 1*, u posljednjih nekoliko izbornih ciklusa sukcesivno se smanjuje zajednički udio parlamentarnih mandata socijaldemokrata i pučana, dok rastu Zeleni i Slobodar-

Prijelomna točka u promjeni stranačkog sustava bili su predsjednički izbori 2016. godine, na kojima su u prvom krugu otpali kandidati dviju glavnih stranaka

ska stranka Austrije. Nakon izbora 2013. godine, Savez za budućnost Austrije (BZÖ), stranka koja je nastala 2005. odvajanjem umjerenog krila FPÖ-a pod vodstvom Jörga Haidera,⁴ ispada iz parlamenta, dok dolazi do uspona nove liberalne stranke Nova Austrija – Liberalni forum (NEOS), koja isprava nastupa kao izborni savez, a od 2014. kao jedinstvena stranka. Kratkog je daha bila parlamentarna prisutnost stranke *Team Stronach*, personalističke, populističke *pro-business* instantne političke stranke koju je pred izbore 2013. godine bio osnovao kanadsko-austrijski velepoduzetnik Frank Stronach, a na ovim izborima nije se niti natjecala, da bi se ubrzo potom i formalno ugasila.

broj 32 - prosinac 2017.

Jesenski izbori izbacili su Zelene iz parlamenta, u kojemu su bili kontinuirano zastupljeni od 1986. godine. Tako je došlo do paradoksalne situacije da je stranka čiji je član uspio postati predsjednik države preslaba da bi ušla u nacionalno predstavničko tijelo. Posljedica je to dugotrajnih ideoloških i osobnih sukoba unutar vodstva stranke. Premda su se Zeleni bili snažno angažirali u kontekstu migrantske krize 2015. godine te su od svih stranaka bili najviše orijentirani u korist primanja većeg broja pridošlica koji su takozvanom balkanskom rutom bili dospjeli na austrijski teritorij, rasprava oko toga na koji način bi se zelena imigrantska politika trebala razlikovati od rezerviranog pristupa socijaldemokrata i pučana, rasplamsala je sukobe koji su naposljetku doveli do raskola. Dugogodišnja predsjednica stranke, Eva Glawischnig, se nekoliko mjeseci prije izbora povukla sa svih položaja u stranci, navodeći zdravstvene razloge, nakon čega stranku preuzima mlada Ingrid Felipe, a čelna kandidatkinja (*Spitzenkandidatin*) postaje europarlamentarka Ulrike Lunacek. Stranka je dodatno oslabljena dvostrukim raskolom – nezadovoljan po njemu nedovoljno energičnim stavom vodstva oko migrantske krize, dugogodišnji istaknuti član stranke Peter Pilz se odvojio sa skupinom istomišljenika ta nastupio s istoimenom listom na izborima, dok je pak predsjednica stranačke mladeži, Flora Petrik, optužila stranku da nije dovoljno lijeva i progresivna te odlučila mlade članice i članove okupiti u zajedničkoj listi s Komunističkom partijom Austrije (KPÖ) (Raos, 2017). Dok su Zeleni za dlaku ostali ispod nacionalnog izbornog praga od četiri posto, Pilzova lista ga je premašila te tako osvojila osam mandata, nasuprot 24 koliko su ih Zeleni bili imali u prethodnom sazivu *Nationalrata* (v. *Tablica 1, Grafikon 1*).

Liberali (NEOS) su blago poboljšali svoj rezultat, socijaldemokrati osvajaju navlas isti broj mandata kao i na izborima 2013. godine, dok su jedini istinski pobjednici izbora upravo

Tablica 1. Rezultati izbora za donji dom austrijskog parlamenta 2017, po saveznom državama

Lista	Savezna država																			
	Gradišće		Koruška		D. Austrija		G. Austrija		Salzburg		Štajerska		Tirol		Vorarlberg		Beč		Ukupno*	
	%	M	%	M	%	M	%	M	%	M	%	M	%	M	%	M	%	M	%	M
ÖVP	32,8	2	26,8	3	35,6	13	31,5	10	37,7	4	31,5	8	38,4	5	34,7	2	21,6	7	31,9	62
SPÖ	32,9	2	29,3	3	24,8	9	27,6	8	22,2	2	25,1	6	20,8	3	17,8	1	34,5	11	26,9	52
FPÖ	25,2	1	31,8	4	25,9	9	26,8	8	24,4	2	29,4	7	24,9	3	24,7	1	21,3	7	26	51
NEOS	2,9	0	4,3	0	4,8	1	4,8	1	5,7	0	5,0	1	5,7	0	9,0	0	6,5	2	5,3	10
PILZ	2,8	0	3,6	0	4,1	1	3,7	1	3,5	0	3,9	0	3,8	0	3,0	0	7,5	2	4,4	8
Zeleni	2,0	0	2,4	0	2,7	0	3,7	0	4,0	0	2,8	0	4,5	0	7,2	0	5,9	0	3,8	0

Izvor: autor prema BM.I, 2017b.

* Budući da austrijski izborni model koristi prorazinsku raspodjelu mandata – na razini izbornog okruga, savezne države te na nacionalnoj razini, zbroj prikazanih mandata osvojenih u pojedinim saveznom državama ne odgovara konačnom broju mandata

stranke koje su naposljetku i formirale novu koalicijsku vladu – pučani i slobodari, s time da je Austrijska pučka stranka postigla znatno veći mandatni skok (s 47 na 62) od FPÖ-a (s 40 na 51). Ovo je drugi najbolji izborni rezultat Slobodarske stranke Austrije, nakon što su 1999. godine bili osvojili 52 mandata te posljedično ušli u vladu vođe pučana Wolfgang Schüssela.

Prljava kampanja i redizajn pučana

Velika koalicija socijaldemokrata i pučana bila je tijekom cijelog parlamentarnog saziva od 2013. do 2017. godine obilježena internim nesuglasticama, kao i brojnim ostavkama i kadrovskim promjenama. Nakon što su obje stranke u vladi doživjele veliki poraz na predsjedničkim izborima, Werner Faymann je dao ostavku na mjesto premijera i šefa socijaldemokrata, te ga je naslijedio Christian Kern koji je na to mjesto došao iz uprave Austrijskih saveznih željeznica (ÖBB). Pučani su pak nakon ostavke Michaela Spindeleggera 2014. godine na mjestu šefa stranke i potpredsjednika vlade (vicecancellara) bili pod vod-

Kampanja za ove izbore je bila neviđeno prljava, s time da su u količinama udaraca ispod pojasa i širenja lažnih vijesti prednjačili socijaldemokrati

stvom iskusnog Reinholda Mitterlehnera, koji pak također daje ostavku, u svibnju 2017., tek nekoliko mjeseci prije izbora, prokrčivši tako put Sebastianu Kurzu (usp. ÖVP, 2017; Raos, 2017).

Kampanja za ove izbore je bila neviđeno prljava, s time da su u količinama udaraca ispod pojasa i širenja lažnih vijesti prednjačili socijaldemokrati, što je kulminiralo takozvanom aferom Silberstein, kada je izraelski stručnjak za odnose s javnošću, koji je za račun socijaldemokrata na društvenim mrežama širio sadržaje koji su Kurza i njegove mlade suradnike trebali prikazati

kao antisemite, naposljetku morao odstupiti zbog umiješanosti u gospodarski kriminal i posljedične probleme s pravosuđem u matičnoj zemlji (Raos, 2017).

Uz to, premda se pitanje migrantske krize i austrijskog, odnosno europskog odgovora na nju nametnulo kao glavno pitanje ovih izbora prema kojemu su se svi akteri morali odrediti, natjecatelji su se na različite načine snažili u novonastaloj situaciji. Dok je vođa socijaldemokrata Christian Kern i savezni kancelar od 2016. do 2017. godine naglašavao pozitivne ekonomske uspjehe njihove zajedničke vlade, Sebastian Kurz je promicao politike proračunske racionalizacije te poreznih rasterećenja, s fokusom na restriktivnoj imigrantskoj politici, koja uključuje i otežavanje pristupa socijalnim transferima za novopridošle useljenike iz siromašnih članica Unije poput Bugarske i Rumunjske (Burri, 2017). Može se ustvrditi kako su se pučani pod Kurzom odlučili za strategiju *appeasementa* prema usponu antiimigrantskih snaga (FPÖ), za razliku od njemačkih demokršćana koji su na rast popularnosti Alternative za Njemačku (AfD) odgovorili strategijom *containmenta* (usp. Jarman, 2017).

Za razliku od Schüssela, koji je početkom 2000. bio u vladi sa slobodarima iz taktičkih razloga,⁵ no nije im se previše ideološki približavao niti im dopuštao da previše daju ton vladinoj politici, Kurz doista zagovara oštriju politiku prema ilegalnim useljenicima, dok je pak u europskim pitanjima nesklon daljnjem produbljivanju integracija (*ever closer Union*), a u ekonomskim pitanjima snažan zagovornik slobodnog tržišnog gospodarstva, smanjenja proračunskih izdataka, smanjenja upliva države u gospodarstvo i strožih kriterija za pristup socijalnim transferima, nasuprot dosadašnjoj austrijskoj praksi korporativistički prožetog socijalnog tržišnog gospodarstva s izdašnom i snažno razgranatom socijalnom državom.

Uoči izbora, Kurz je svojoj stranci postavio niz uvjeta koje su trebali ispuniti prije nego li se on odluči preuzeti stranku i vodstvo kampanje te utrku za novog premijera. Između ostalog, nametnuo je rješenje prema kojemu se lista ÖVP-a za ove izbore nazvala po njemu, tj. Lista Sebastiana Kurza – Nova pučka stranka, te je uspio progurati promjene statuta stranke koje će, između ostalog, predsjedniku stranke (njemu) omogućiti samostalno sastavljanje kandidacijske liste na saveznoj razini, kao i

pravo veta protiv kandidata koje predlože pokrajinski ogranci stranke za pokrajinske liste (Kittner, 2017). Ovdje možemo uočiti snažnu personalizaciju izbora te povući paralele s fenomenom Emmanuela Macrona u Francuskoj. Redizajn stranke i naglasak na "novim pučanima" podsjeća na Nove laburiste Tonyja Blaira 1997. godine. Odmak od dosadašnjih stranačkih struktura dodatno je postignut napuštanjem tradicionalne crne boje stranke koja je simbolizirala demokršćanstvo⁶ i bliskost stranke s društvenom i moralnom ulogom Katoličke crkve u Austriji, te

Kurz zagovara oštiju politiku prema ilegalnim useljenicima, dok je pak u europskim pitanjima nesklon daljnjem produbljivanju integracija, a u ekonomskim pitanjima snažan zagovornik slobodnog tržišnog gospodarstva

uvođenjem mladenačke i vizualno atraktivnije tirkizne. Međutim, odmak nije bio samo simboličan, već i programski, budući da pomnije čitanje izbornog manifesta stranke, kao i programa nove tirkizno-plave vlade (ÖVP, 2018) otkriva želju za napuštanjem tradicionalnog austrijskog demokršćanstva te okretanje socijalnim i gospodarskim politikama koje više podsjećaju na britanske konzervativce.

Statutarne promjene u Austrijskoj pučkoj stranci svjedoče pak o trendu prezidencijalizacije, tj. okrupnjavanja moći u rukama šefa stranke, a slabljenja unutarstranačkog federalizma, odnosno moći članka pokrajinskih stranačkih organizacija koje su godinama bile presudne za sastavljanje kandidacijskih lista, određivanje kadrovske politike vlade, ali i za kočenje bilo kakvih

Statutarne promjene u Austrijskoj pučkoj stranci svjedoče o trendu prezidencijalizacije

poreznih, radnopravnih ili fiskalnih mjera koje bi se odmaknule od austrijskog neokorporativističkog modela uske isprepletenosti interesnih udruženja i stranačkih organizacija, tj. presudne uloge socijalnih partnera u procesu stvaranja javnih politika.

Zaključak

Austrija je na ovim izborima potvrdila europske trendove pomicanja udesno, jačanja euroskeptičnih i protuimigrantskih snaga, ali i uspona mladih političara koji grade svojevrsni kult osobnosti i, barem tijekom kampanje, klasični stranački model pokušavaju donekle zamijeniti formom političkog pokreta. Uz broj 32 - prosinac 2017.

Sebastian Kurz

Sebastian Kurz, nesvršeni student prava, rođen 1986. godine u bečkom radničkoklasnom 12. gradskom kotaru (*Bezirk*) Meidling, nakon što je u svojim dvadesetim godinama strelovitim političkim usponom napredovao od gradskog vijećnika do ministra za europske, integracijske i vanjske poslove u vladi socijaldemokratskog premijera Christiana Kerna (2016.-2017.), postao je nakon izbora 2017. najmlađi austrijski predsjednik vlade, ali i najmlađi europski premijer. Pučka stranka, tradicionalno značajno slabija od socijaldemokrata u Beču, rano je u Kurzu bila prepoznala osobu koja može udahnuti novi život stranačkoj organizaciji u glavnom gradu te približiti tu političku opciju mlađim biračima. On je prigrio pruženu šansu te, poput Emmanuela Macrona, od sebe stvorio političku pop-zvijezdu, uz istodobni redizajn imidža stranke. Od stranke poljoprivrednika, obrtnika i industrijalaca, pučane je stilizirao kao stranku urbane mladeži u ekonomskom usponu, željne povećavanja šansi za slobodno poduzetništvo i inovacije.

to, austrijski su pučani nastavili već uhodane staze iz mnogih drugih europskih stranačkih sustava u kojima možemo primijetiti okrupnjavanje simboličke, ali i stvarne moći predsjednica i predsjednika stranaka te narušavanje moći interesnih udruženja i stranačkih organizacija na terenu. Ostaje za vidjeti koliko su Kurzove promjene stranke bile kozmetičke, a koliko substantivne naravi te koliko će biti umiješan u unutarkoalicijskim nadmudrivanjima s politički puno iskusnijim vođom slobodara i novim potpredsjednikom vlade Heinz-Christianom Stracheom. Naposljetku, ostaje izazov što točno Kurz donosi za europski stol, nasuprot idejama o reformi Europske unije koje propagiraju Macron s jedne te Merkel s druge strane.

Bilješke

- 1 Nakon što je Jörg Haider na stranačkom saboru 1986. u Innsbrucku preuzeo stranku i odveo je prema povijesnorevizionističkim (relativiziranje uloge Austrije u nacionalsocijalističkom režimu i isticanje javnopolitičkih uspjeha Trećega Reicha, kao i umanjivanje razmjera Holokausta) i njemačkonacionalističkim (isticanje njemačkog, a ne austrijskog identiteta) pozicijama, dio stranke se odvojio u Liberalni forum (*Liberales Forum*, LIF) te tako, barem kratkotrajno, stvorio dodatni, liberalni blok na austrijskoj stranačkoj sceni.
- 2 Dopisno glasovanje predviđeno je za birače koji privremeno borave u inozemstvu ili izvan mjesta prebivališta, no kandidat Slobodarske stranke je argumentirao da postoji opravdana sumnja kako su dopisno pravo glasa iskoristile osobe koje zbog dobi ili državljanstva uopće nemaju pravo glasa.
- 3 Premda načelno ima slične, ograničene ovlasti kao i hrvatska predsjednica, austrijski predsjednik ima prilično aktivnu ulogu u balansiraju između glavnih političkih snaga u

- poslijeizbornom koalicijskom pregovaranju, budući da je način na koji će odrediti kome prvome ponuditi da bude mandatar za sastavljanje nove vlade (u pravilu se radi o vođi najveće stranke) određen dugogodišnjom praksom, a ne ustavnim tekstom (usp. Jenny, 2016, Pelinka; 2004: 523-524).
- 4 Predsjednik Slobodarske stranke od 1986. do 2000. godine, poginuo u dvojbena automobilskoj nesreći 2008. godine.
 - 5 Premda su na izborima 1999. pučani završili tek treći, iza socijaldemokrata i slobodara, Schüssel je vještijim pregovaranjem uspio sebe nametnuti kao novog kancelara te se tako iz mlađeg partnera prometnuti u glavnog aktera u vladi, iskoristivši činjenicu da su slobodari zbog svoje euroskeptične i antiimigrantske retorike bili nepoželjan koalicijski partner, a da istodobno nisu željeli propustiti priliku za sudjelovanje u izvršnoj vlasti. Zbog želje za ostanku na čelu vlade, vođa pučana nije se previše obazirao i na oštre reakcije Europske komisije koja je privremeno bila Austriji uvela sankcije zbog participacije FPÖ-a u vladi.
 - 6 Crna boja je u ovom slučaju izvedena iz boje svećeničke reverende koja se nosi na ulici, dok su, primjerice, talijanski demokršćani (*Democrazia Cristiana*, DC), bili prepoznatljiviji po bijeloj boji, budući da se radilo o referenci na bijelu svećeničku albu, koja je osnovni odjevni predmet za vrijeme bogoslužja.
- ### Literatura
- Bundesministerium für Inneres (BM.I) (2017a) Nationalratswahlen: Historischer Rückblick. http://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/Historischer_Rueckblick.aspx Pristupljeno 31. siječnja 2018.
- Bundesministerium für Inneres (BM.I) (2017b) Endgültige Ergebnisse der Nationalratswahl 2017. <https://wahl17.bmi.gv.at/> Pristupljeno 31. siječnja 2018.
- Burri, Michael (2017) As the economy takes off in Austria, voters remain torn between economic optimism and anti-immigration politics. *LSE Europ Blog* 2. listopada. <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/10/02/austrian-election-2017-refugees-kurz-immigration-economy/> Pristupljeno 31. siječnja 2018.
- Die neue Volkspartei (ÖVP) (2018) Programme und Statuten. <https://www.oevp.at/Programme-Statuten-Logos> Pristupljeno 31. siječnja 2018.
- Die neue Volkspartei (ÖVP) (2017) Die Geschichte der Volkspartei. <https://www.oevp.at/Die-Geschichte> Pristupljeno 31. siječnja 2018.
- Jarman, Alex (2017) Austria focuses on the short term, Germany the long term, in responding to populism. *LSE Europ Blog* 17. listopada. <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/10/17/austria-focuses-on-the-short-term-germany-the-long-term-in-responding-to-populism/> Pristupljeno 31. siječnja 2018.
- Jenny, Marcelo (2016) Austria's presidential election: The next president will likely be an active one. *LSE Europ Blog* 22. travnja. <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2016/04/22/austrias-presidential-election-the-next-president-will-likely-be-an-active-one/> Pristupljeno 31. siječnja 2018.
- Kittner, Daniela (2017) Kurz will mit eigener, von ÖVP getragener Liste antreten. *Kurier* 13. svibnja. <https://kurier.at/politik/inland/eigene-liste-kurz-stellt-oevp-sieben-bedingungen/263.708.528> Pristupljeno 31. veljače 2018.
- Kritzinger, Sylvia i Zeglovits, Eva (2013) Although Austria's grand coalition will continue, the dominance of the country's two major parties may be nearing its end. *LSE Europ Blog* 7. listopada. <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2013/10/07/although-austrias-grand-coalition-will-continue-the-dominance-of-the-countrys-two-major-parties-may-be-nearing-its-end/> Pristupljeno 31. siječnja 2018.
- Pelinka, Anton (2004) Das politische System Österreichs. U: Ismayr, Wolfgang (ur) *Die politischen Systeme Westeuropas im Vergleich* (str. 521-552). 3. izd. Wiesbaden: VS Verlag.
- Plasser, Fritz i Ulram, Peter A. (2006) Das Parteiensystem Österreichs. U: Niedermayer, Oskar; Stöss, Richard i Haas, Melanie (ur) *Die Parteiensysteme Westeuropas* (str. 351-372). Wiesbaden: VS Verlag.
- Raos, Višeslav (2017) Izgledna antiimigrantska i euroskeptična koalicija Pučke i Slobodarske stranke. *Ideje.hr* 16. listopada. <http://ideje.hr/izgledna-antiimigrantska-euroskepticna-koalicija-pucke-slobodarske-stranke/> Pristupljeno 31. siječnja 2018. ■